

מדריך לאקדמיה

הקדמה :

בדפים אלה תמצאו הסברים בסיסיים על המבנה האקדמי של האוניברסיטאות והמכללות, על סוגי העבודות השונות הנדרשות מהסטודנט במהלך הלימודים וכן מונחי יסוד בכתיבה אקדמית.

תוכן עיניינים

- א. סוגי עבודות אקדמיות
- ב. תחומי הלימוד באוניברסיטאות
- ג. התארים המקובלים (לפי מידרג הלימודים)
- ד. מתכונת כתיבת עבודות אקדמיות ומונחים הקשורים בכך

א. סוגי עבודות אקדמיות

תרגיל – מטלה קצר של מספר עמודים בודדים, שמטרתה לתרגל מיומנות.

רפראט – עבודה של עד 20 עמ' אשר באה להכין את התלמיד לקראת כתיבת עבודה אקדמית.

עבודה סמינריונית (נדרשת בכל סוגי התארים) – עבודת מחקר עצמאית של הסטודנט שיכולה להיות עיונית או משולבת במחקר מעשי. בדרך כלל מתבקשת בעבודה סקירת ספרות על המחקר שנעשה בתחום וכן הבעת דעה אישית של הסטודנט.

עבודת גמר – נהוגה בחלק מהתארים הראשונים והשניים. תפקידה להיות עבודה מסכמת החוקרת נושא מסוים באופן מורכב יותר מעבודה סמינריונית.

עבודת מסטר, מוסמך MA – מחקר לתואר שני, במדעי החברה וההתנהגות, המשלבת בדרך כלל מחקר אמפירי. הדרישה האקדמית היא לעבודת מחקר מעמיקה בהיקף נרחב (החל מ60 עמ') אשר אמורה לסכם את הידע הקיים בנושא מסוים ולעיתים גם לחדש בתחום.

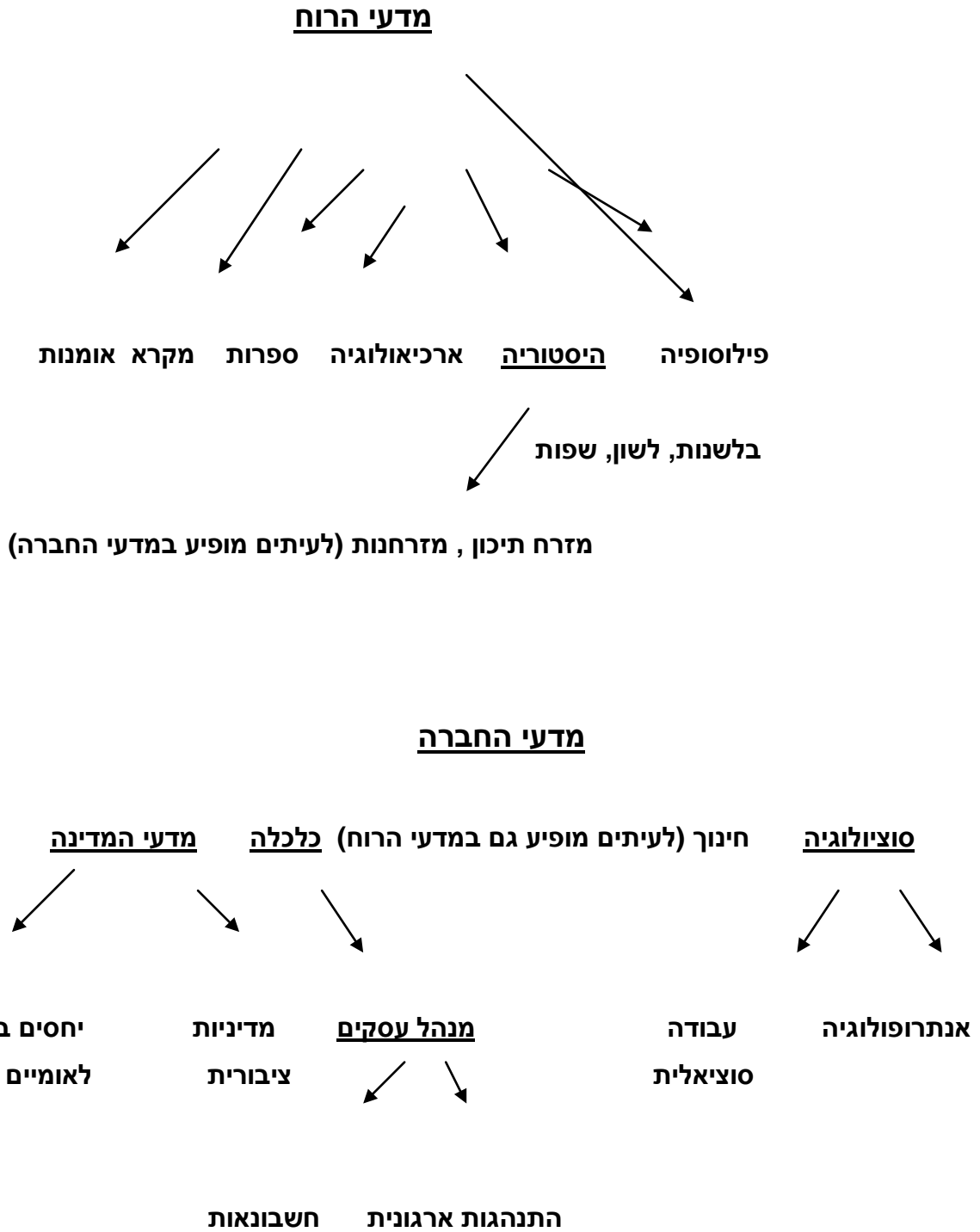
עבודת דוקטורט, דיסרטציה PHD – עבודה לשם קבלת תואר שלישי האמורה להקיף תחום עיוני שלם ולחדש בו חידוש משמעותי. זו העבודה האקדמית המורכבת והיוקרתית ביותר.

עבודת מסטר ועבודת הדוקטורט עוברות מספר שלבים: אישור נושא העבודה, הכנת הצעת מחקר האמורה לקבל אישור של המנחה ושל קוראים נוספים, הכנת פרקי העבודה בפיקוח המנחה, אישור העבודה הגמורה על ידי קוראים נוספים וזאת אחרי אישור המנחה. בסיום יש להציג את העבודה ולענות על הערות ביקורת במישרין מול הקוראים ("שלב הגנת התיזה").

כל העבודות האקדמיות צריכות להיכתב במתכונת המחייבת של המוסד.

ב. תחומי הלימוד באוניברסיטאות

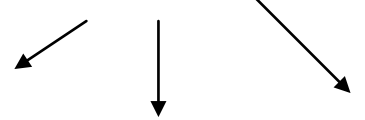
(הערה : אלה הם ענפי האקדמיה הראשיים, לא מצוינים כאן תוכניות לימוד ספציפיות ותת חוגים, כגון : היסטוריה צבאית, ספרות צרפתית, לימודי נשים, אומנות פלסטית ועוד).

מדעי ההתנהגות (לעיתים קרובות משולבים במדעי החברה)

קרימינולוגיה

פסיכולוגיה

פסיכולוגיה

פסיכולוגיה

פסיכולוגיה

פסיכולוגיה

חינוכית

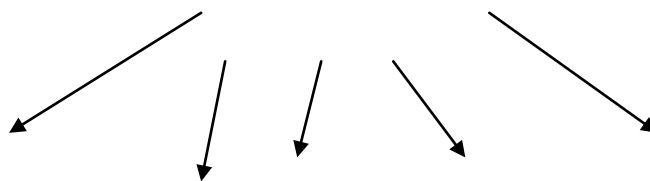
ניסויית

קלינית

חברתית

החוג/ביה"ס למשפטים (מהווה יחידה נפרדת במוסד האקדמי)

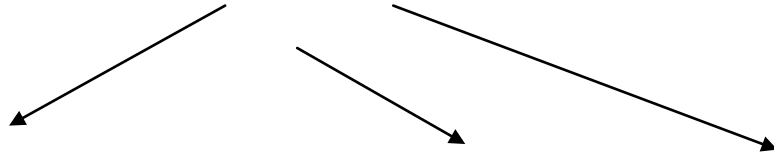
מדעים מדויקים

פיזיקה הנדסה (אדריכלות) כימיה

מתמטיקה

מדעי המחשב

מדעי החיים

רפואה לימודי בריאות הציבור (לעיתים מסונף למדעי החברה) ביולוגיה

ג. התארים המקובלים (לפי מידרג הלימודים)

תואר ראשון - BA , בוגר אוניברסיטה

תואר שני - M.A , מוסמך אוניברסיטה

תואר שלישי - דוקטור, PHD

תארים ספציפיים :

בוגר בתחום החינוך (מכללות) - BeD

בוגר במדעים - B.SC (מקובל בביולוגיה, הנדסה, כימיה פיזיקה ולעיתים מנהל עסקים)

מוסמך במדעים - M.SC (מקובל בביולוגיה, הנדסה, כימיה פיזיקה ולעיתים מנהל עסקים)

דוקטור לרפואה - MD

ד. מתכונת כתיבת עבודות אקדמיות ומונחים הקשורים בכך

הצעת מחקר

הצעת המחקר היא הבסיס עליו נשענת הן העבודה העיונית והן העבודה האמפירית, אם כי יש שוני בדרישות הספציפיות לגבי תוכן ומבנה בשני המקרים. הצעת מחקר כוללת את הגדרת שאלת או שאלות המחקר, תמצית מהספרות בתחום הרלוונטי לנושא הנחקר ואשר בעזרתה גובשו שאלות המחקר, תיאור השיטה שבאמצעותה יבחן הכותב את שאלות המחקר, ובנוסף רשימה ביבליוגרפית. כאשר מתכננים מחקר אמפירי במדעי החברה וההתנהגות יש להגדיר גם את משתני המחקר ולנסח את השערות המחקר, להציג את סוג השאלון או המבחן בהם ייעשה שימוש ואת הבדיקות הסטטיסטיות שתיערכנה על הנתונים ולתאר את מדגם הנבדקים. מובן שיש להוסיף רשימה ביבליוגרפית בסוף ההצעה. כל הצעת מחקר, עיונית או אמפירית, צריכה לכלול גם הסבר לגבי חשיבות המחקר המוצע מבחינת תרומתו לתחום הנחקר. תרומה זו עשויה להיות תיאורטית ו/או מעשית-יישומית.

שאלת המחקר

שאלת מחקר מגדירה את הנושא המרכזי והספציפי אותו בודק המחקר. במדעי הרוח, הבדיקה תהיה השוואתית ועיונית. במדעי החברה וההתנהגות המחקר בדרך כלל אמפירי אך ייתכן גם מחקר איכותני.

מחקר כמותי (סטטיסטי)

מחקר הנשען על ניתוח סטטיסטי של הנתונים במגמה לבדוק אם אוששו השערות המחקר. מלבד זאת עשוי המחקר האמפירי-כמותי גם להשתמש בסטטיסטיקה תיאורית לשם הצגת התפלגות של משתני רקע או של תגובות הנבדקים לכל אחד מפריטי שאלון מסוים.

להלן מספר מונחים בסיסיים הקשורים במחקר אמפירי-כמותי.

א. **משתני המחקר** - משקפים את נושאי המחקר. הם נגזרים משאלת המחקר על בסיס הספרות ויש להגדירם לפני ביצוע המחקר. המשתנים מתחלקים למשתנים המכונים "תלויים" ולמשתנים "בלתי תלויים". המינוח משקף הנחה בדבר מצב תלות של הממצאים לגבי המשתנה התלוי בממצאים לגבי המשתנה הבלתי תלוי. משתנה לא תלוי הינו משתנה יציב במהותו דוגמת גיל, מין וכדומה, אך גם משתנה שהינו יציב

ביחס למשתני המחקר התלויים וזאת על פי התיאוריה והמחקר בתחום ועל פי מבנה המחקר הספציפי (פרדיגמת המחקר). למשל, במחקר שחוקר עמדות כלפי מהגרים בתחילת ובסיום סדנאות משני סוגים לפיתוח סובלנות ודיאלוג רב-גזעי, המשתנים הבלתי תלויים עשויים להיות עיתוי המדידה וסוג הסדנה. המשתנה התלוי במקרה זה יהיה עמדות המשתתפים בסדנאות השונות. במחקר אחר משתנה העמדות עשוי להיות דווקא משתנה בלתי תלוי, למשל במחקר הבודק את הקשר בין עמדות למורים לבין התנהגותם בפועל בכתה (משתנה תלוי).

ב. השערות המחקר - יוצאות משאלת המחקר ומההנחות עליהן מתבסס המחקר ותוך זיקה לספרות המחקר ולתיאוריות בתחום בו עוסקת העבודה. השערות המחקר עוסקות בקשר אפשרי בין משתני המחקר הבלתי תלויים והתלויים ו/או בהבדלים בין קבוצות בתוך המדגם. השערה חד-כיוונית מנבאת שהקשר או ההבדל שיימצא יהיה בכיוון אחד מסוים (מתאם חיובי או שלילי, ממוצעי קבוצה אחת נמוכים או גבוהים ממוצעי קבוצה שנייה). השערה דו-כיוונית מנבאת שיימצא קשר או הבדל אך אינה מציינת את כיוון הקשר. בדרך כלל ניסוח השערה חד-כיוונית מחייב יותר ביסוס מהספרות בהשוואה להשערה דו-כיוונית. השערות המחקר הן ברורות כימות ומנוסחות בשפה מדעית מדויקת על פי מתכונת אקדמית מקובלת. על מנת שהשערת מחקר תתקבל כמאוששת, גודל ההבדל או עוצמת הקשר צריכים לעבור סף מסוים הנקרא מבחן מובהקות. ציון המובהקות מסומן באות הלועזית p ועליו להיות נמוך לפחות מ-0.05. בכדי לקבוע שהשערת המחקר אוששה.

ג. כליי המחקר - באילו מבחנים/שאלונים ישתמש החוקר לבדיקת השערות המחקר. כלי המחקר מספקים את הנתונים עליהם מתבצע העיבוד הסטטיסטי והם עצמם חייבים להיות מהימנים לפי שני קריטריונים: תקיפות ומהימנות. ייתכן מצב שבו כותב העבודה משתמש בכלים שכבר שימשו במחקרים קודמים והוכחו כתקפים וכמהימנים; ייתכן גם מצב שבו כותב העבודה בונה בעצמו את כלי מחקר, כגון שאלון, ועל מנת להשתמש בו עליו לנסותו קודם כל על קבוצת נבדקים שלא תיכלל במדגם הסופי ולבצע מבחן של מהימנות פנימית המכונה אלפא של קרונברך. שלב זה בביצוע המחקר נקרא שלב הפיילוט.

ד. שיטת הניתוח - באילו עיבודים וחישובים סטטיסטיים ייבדקו הנתונים אשר יימצאו בעזרת כלי המחקר.

ה. **אוכלוסיית המחקר** - היא הגדרה של הקבוצה או היחידים אותם בודק המחקר. בכל מחקר נכלל תאור של המדגם מבחינת גודלו ומבחינת אפיונים אישיים (גיל, מין, ארץ מוצא, השכלה וכו') וסוציולוגיים-תרבותיים, או כל מאפייני רקע אחרים הנחשבים רלוונטיים בהקשר של המחקר הספציפי.

מחקר איכותי (שיטות מחקר איכותיות)

זה הוא סוג חדש יחסית של מחקר בו משתמשים בעיקר במדעי החברה ובתחום החינוך. המחקר איכותני אמנם משתמש בכלים מדעיים לבחינת שאלות המחקר, אך כלים אלה אינם לקוחים מתחום המתמטיקה והסטטיסטיקה. שיטת מחקר זו, בניגוד למחקר האמפירי הסטטיסטי, מרבה להשתמש בראיונות אישיים פתוחים או מובנים-למחצה ומנתחת את המלל ע"פ שיטות שונות של ניתוח תוכן. יתרונות המחקר איכותני הם התייחסות לכל נבדק לא על פי ציון אלא על סמך דיווחו-הוא ומתן מבע לטווח נרחב של דעות ועמדות גם אם הן לא השכיחות ביותר. מתוך ממצאי המחקר איכותני לא ניתן להסיק הכללות אלא רק לדווח על נטיות שונות שהתגלו בקרב הנבדקים.

ביבליוגרפיה

ביבליוגרפיה – כל עבודה אקדמית כוללת בסופה את רשימת המקורות המלאה לפי סדר א-ב אשר בה השתמשנו לצורך כתיבת החיבור. רשימת המקורות הזו המכונה ביבליוגרפיה ומכילה את כל הפרטים הרלוונטיים על כל מאמר או ספר בהם נעשה שימוש. המתכונת אחידה בכל סוגי מדעי החברה, ההתנהגות והרוח. באם הביבליוגרפיה כוללת מקורות בכמה שפות, תיכתב רשימה נפרדת לכל שפה.

א. ספר : שם המחבר, השנה, שם החיבור, שם הוצאה לאור ומקום הוצאה.
דוגמה : טל, י. (1993). *משק המים במדינת ישראל*. הוצאת גחלילית, ת"א.

ב. כתב עת : שם המחבר, שנה, שם החיבור, שם כתב העת, מס' כרך, מס' חוברת בתוך הכרך.
דוגמה - פיין, א. (תשל"ב). האם נשים אוהבות חסה. *הירחון לסוציולוגיה בת זמננו*, 38(2), עמ' 18-25.

יש לשים לב כי ההדגשה המקובלת כיום היא באות נטויה.

בכתיבה של פריט ביבליוגרפי בלועזית חלים השינויים הבאים:

- א. בספר – שם הספר בהדגשה נטויה, כל מילה (חוץ ממיליות כגון is, of) מתחילה באות גדולה CAPITAL LETTER.
- ב. במאמר – מה שמודגש באות נטויה הוא שם כתב העת ומס' הכרך. שם כתב העת – ולא שם המאמר – נכתב באות גדולה בראש כל מילה להוציא מיליות.

בתוך העבודה גופה יש לשלב אזכורים של כל הפריטים הביבליוגרפיים על פי הקשרם לכתוב. השילוב נעשה במתכונת אחידה – ציון שם או שמות המחבר/מחברים ושנת פרסום הספר או המאמר, וזאת בסוגריים.

הערות שוליים (footnotes)

הן הערות העשויות להופיע בכל סוג של עבודה אקדמית והמפנות את תשומת לב הקורא לעניין ספציפי שאינו נדון בהרחבה בגוף העבודה.

ישנם סוגים אחדים של הערות שוליים ומתכונת כתיבתם תלויה לעיתים במדיניות החוג בו לומד הסטודנט. לעיתים שתי אוניברסיטאות משתמשות בשיטה שונה של שילוב הערות שוליים עבור עבודות הנכתבות במסגרת אותו חוג/מחלקה. ישנן עבודות בהן הערות השוליים מופיעות בסוף העמודים שבגוף העבודה וישנן עבודות בהן הערות השוליים מופיעות במרכז בסיום המאמר או הספר כאשר רק מספרן הסידורי ברשימה המרוכזת מצוין בגוף העבודה. הערות השוליים כוללות לרוב קישור עם פריט ביבליוגרפי תוך ציון שם המחבר של הפריט ושנת הפרסום, ובמקרים רבים גם את מספרי העמודים הספציפיים בפריט הביבליוגרפי שבהם מופיע חומר המתקשר לתוכן ההערה.

נספחים

נספחים מצורפים לעבודה בסופה, כגון השאלונים שהועברו לנבדקים.